

Siviilipalveluksen keston oikeudellinen arviointi Suomen asevelvollisuusjärjestelmässä

Uskonnon- ja omantunnonvapaus, yhdenvertaisuus ja kokonaisturvallisuuden malli

OT00BE33 Kriisi- ja valmiuslainsäädäntö

ON-työ

Laatija:

Nia Merisaari

04.05.2026

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

ON-työ

Oppiaine: OT00BE33 Kriisi- ja valmiuslainsäädäntö

Tekijä: Nia Merisaari

Otsikko: Siviilipalveluksen keston oikeudellinen arviointi Suomen asevelvollisuusjärjestelmässä: Uskonnon- ja omantunnonvapaus, yhdenvertaisuus ja kokonaisturvallisuuden malli

Ohjaaja: Antti Aine

Sivumäärä: 28 sivua

Päivämäärä: 04.05.2026

Tässä tutkielmassa tarkastellaan siviilipalveluksen kestoja suhteessa asepalveluksen keston Suomen asevelvollisuusjärjestelmässä. Tarkastelun painopisteenä ovat asevelvollisten välinen yhdenvertaisuus sekä aseistakieltäytyjien uskonnon- ja omantunnonvapauden toteutuminen. Tutkielma sijoittuu siviilipalveluksen kehittämistä koskevan säädösvalmistelun kontekstiin, jossa tavoitteena on siviilipalveluksen aiempaa vahvempi kytkeä kokonaisturvallisuuden toimintamalliin.

Tutkimuksen tarkoituksena on arvioida siviilipalveluksen nykyistä kestoja oikeudellisesta näkökulmasta ja selvittää, millä edellytyksillä siihen liittyviä perusoikeusrajoituksia voidaan pitää hyväksyttävänä aseistakieltäytymisen kontekstissa. Tutkimusmenetelmänä käytetään lainoppia, ja analyysi perustuu asevelvollisuutta ja siviilipalvelusta koskevan normiston systemaattiseen tarkasteluun perusoikeuksien tulkinnan näkökulmasta.

Tutkielman keskeinen oikeudellinen viitekehys rakentuu perustuslain mukaisesta maanpuolustusvelvollisuudesta sekä siihen pohjautuvista asevelvollisuuslaista ja siviilipalveluslaista. Keskeisinä lähteinä käytetään lainvalmisteluaineistoa, ihmisoikeuskirjallisuutta sekä kansainvälisten ihmisoikeusvalvontaelinten Suomea koskevia kannanottoja.

Tutkimuksessa tunnistetaan perusoikeuskollisio aseistakieltäytyjien uskonnon- ja omantunnonvapauden sekä asevelvollisten välisen yhdenvertaisuuden välillä. Siviilipalveluksen asepalveluksen pituuteen verrattuna suhteellisen pitkän keston perusteluna on käytetty palvelumuodon lievempää kokonaisrasittavuuden astetta, mikä korostaa keston uudelleenarvioinnin tärkeyttä siviilipalvelusta kehittäessä.

Johtopäätöksenä tutkielmassa arvioidaan vaihtoehtoisia malleja siviilipalveluksen kestolle, mukaan lukien tehtävien vaativuuteen perustuva porrastettu malli, jonka arvioidaan voivan edistää tosiasiallista yhdenvertaisuutta ja samalla tukea kokonaisturvallisuuden tavoitteita.

Avainsanat: asevelvollisuus, aseistakieltäytyminen, kokonaisturvallisuus, omantunnonvapaus, siviilipalvelus, uskonnonvapaus, yhdenvertaisuus

Sisällys

Siviilipalveluksen keston oikeudellinen arviointi Suomen asevelvollisuusjärjestelmässä.....	I
Lähteet.....	IV
Lyhenteet.....	VII
1 Johdanto.....	1
1.1 Aiheen tausta ja ajankohtaisuus.....	1
1.2 Tutkimuskysymys, metodi ja rajaukset.....	2
2 Suomen asevelvollisuusjärjestelmän oikeudellinen kehikko	5
2.1 Maanpuolustusvelvollisuus.....	5
2.2 Asevelvollisuus	6
2.3 Siviilipalvelusvelvollisuus	6
2.4 Muut järjestelmän poikkeukset uskonnon- ja omantunnonvapauden nojalla ..	7
3 Aseistakieltäytyminen perus- ja ihmisoikeutena	9
3.1 Uskonnon- ja omantunnonvapaus.....	9
3.2 Yhdenvertaisuusperiaate.....	11
3.3 Perusoikeuksien rajoittaminen	12
4 Palvelusmuotojen kokonaispituudet.....	14
4.1 Asepalvelus	14
4.2 Aseeton palvelus.....	15
4.3 Siviilipalvelus	16
4.4 Kansainvälinen vertailu	17
5 Siviilipalveluksen keston oikeudellinen arviointi	20
6 Siviilipalveluksen kehittäminen	23
6.1 Kokonaisturvallisuuden malli.....	23
6.2 Hallituksen esitysluonnos	24
7 Johtopäätökset	27

Lähteet

Kirjallisuus

Gullans, Monica – Pellonpää, Matti – Pölönen, Pasi – Tapanila, Antti, Euroopan ihmisoikeussopimus. 6. uudistettu painos. Alma Talent 2018.

Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka, Perusoikeudet. 2., uudistettu painos. WSOY 2011.

Scheinin, Martin, Siviilipalvelus ja perusoikeudet. Suomen Siviilipalvelusmiesliitto r.y. 1984.

Taylor, Paul M., Freedom of Religion: UN and European Human Rights Law and Practice. Cambridge University Press 2005.

Tuori, Kaarlo, Kriittinen oikeuspositivismi. WSLT 2000.

Viljanen, Veli-Pekka, Perusoikeuksien rajoitusedellytykset. WSOY lakitieto, 2001.

Virallislähteet

A/HRC/52/9, UN General Assembly, Human Rights Council, Report of the Working Group on the Universal Periodic Review – Finland, 2023.

CCPR/C/21/Rev.1/Add, UN Human Rights Committee, CCPR General Comment No. 22: Article 18 (Freedom of Thought, Conscience or Religion), 1993.

CCPR/C/67/D/666/1995, UN Human Rights Committee, Communication N° 666/1995, Foin v. France, 1999.

CCPR/C/FIN/CO/7, UN Human Rights Committee, Concluding observations on the seventh periodic report of Finland, 2021.

HE 76/1988 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi asevelvollisuuslain muuttamisesta.

HE 184/1997 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi asevelvollisuuslain muuttamisesta.

HE 140/2007 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle siviilipalveluslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 37/2012 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asevelvollisuuslain muuttamisesta.

HE 139/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa annetun lain kumoamisesta ja asevelvollisuuslain 3 §:n muuttamisesta.

PeVL 10/1985 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä n:o 8 laeiksi aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta ja eräiden vakinaisesta palveluksesta kieltäytyvien asevelvollisten rankaisemisesta annetun lain 1-4 §:n soveltamatta jättämisestä sekä ed. Komsin ym. lakialoitteesta n:o 2 siviilipalveluksen kehittämistä tarkoittaviksi laeiksi.

PeVL 9/2007 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä asevelvollisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Työ- ja elinkeinoministeriö, Asettamispäätös 23.5.2025, VN/35314/2024-TEM-17.

Työ- ja elinkeinoministeriö, luonnos 10.3.2026, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi siviilipalveluslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

Valtioneuvoston julkaisuja 2021:91, Yleisen asevelvollisuuden kehittäminen ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttäminen – Parlamentaarisen komitean mietintö.

Valtioneuvoston julkaisuja 2025:1, Yhteiskunnan turvallisuusstrategia – Valtioneuvoston periaatepäätös.

Oikeustapaukset

HeIHO:2018:4

Tuomio 7.7.2011, Bayatyan v. Armenia, 23459/03,
ECLI:CE:ECHR:2011:0707JUD002345903.

Tuomio 12.1.2017, Adyan ym. v. Armenia, 75604/11,
ECLI:CE:ECHR:2017:1012JUD007560411.

Muut lähteet

Aseistakieltäytyjäliitto ry, lausunto 29.04.2026, asia VN/35314/2024.

Ihmisoikeuskeskus, lausunto 24.04.2026, asia VN/35314/2024.

KEHA-keskus (Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskus), lausunto 24.04.2026, asia VN/35314/2024.

Keski-Suomen pelastuslaitos, lausunto 27.03.2026, asia VN/35314/2024.

Nuorisoala ry, lausunto 24.04.2026, asia VN/35314/2024.

Lyhenteet

EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus
EIT	Euroopan Ihmisoikeustuomioistuin
KP-sopimus	Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 8/1976)
UPR	YK:n yleismaailmallinen määräaikaistarkastelu
Vapautuslaki	Laki Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa (645/1985)
ZDG	Bundesgesetz über den Zivildienst (BGBl. Nr. 679/1986)

1 Johdanto

1.1 Aiheen tausta ja ajankohtaisuus

Venäjän aloitettua hyökkäyssodan Ukrainaan keväällä 2022 asevelvollisuudesta on taas tullut päivän polttava aihe eri puolilla Eurooppaa. Suomessa on pitkä ja vahva asevelvollisuuden historia, joten asevelvollisuudesta luopuneiden maiden on luonnollista kohdistaa katse suuntaamme keskusteluiden alkaessa asevelvollisuuden mahdollisesta palauttamisesta. Tästäkin syystä on tärkeää tarkastella Suomen järjestelmää kriittisesti, mutta ennen kaikkea asevelvollisuus on perusoikeusherkkä aihe, joka koskettaa merkittävää osaa väestöstä.

Suomessa perustuslain (731/1999) 127 § perustuvan maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä säädetään asevelvollisuuslain (1438/2007) 2 §, jonka mukaan jokainen täysi-ikäinen miespuolinen Suomen kansalainen on asevelvollinen sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 65. Tämän lisäksi laissa naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta (285/2022) 6 § mukaisesti asepalveluksen suorittaneet naiset ovat 30 suoritettua palveluspäivän määräajan jälkeen kaikilta osilta rinnastettavia asevelvolliseen.

Velvollisuuteen osallistua sotilaalliseen maanpuolustukseen on kuitenkin poikkeuksia, mukaan lukien vapautus vakaumuksen perusteella, josta säädetään siviilipalveluslaissa (1446/2007). Oikeus tähän vapautukseen perustuu myös perustuslain 127 § ja siihen liittyy olennaisesti perustuslain 11 § turvattu uskonnon- ja omantunnonvapaus sekä se, mitä Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa säädetään samaiseen vapauteen liittyen.

Siviilipalveluksen tarkoituksena on siis suojata asevelvollisen uskonnon- ja omantunnonvapaus. Se, miten tämän perus- ja ihmisoikeuden turvaaminen tapahtuu käytännössä, on pitkään paljon puhuttanut aihe niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Suomen historian aikana siviilipalveluksesta on nähty monia eri toteutuksia varsinkin keston osalta. Viimeisimmän siviilipalveluslain kokonaisuudistuksen tultua voimaan 2008 siviilipalvelus on ollut kestoltaan pisintä asepalvelusta vastaava, mutta tätä ennen se on ollut vaihtelevalla asteella asepalvelusta pidempi. Asepalvelusta kestoltaan pidempi siviilipalvelus on aiheuttanut paljon huolia ja kritiikkiä ihmisoikeuksien tosiasiallisen toteutumisen näkökulmasta.

Sen lisäksi, että asevelvollisuus on ajankohtainen aihe globaalin turvallisuustilanteen johdosta, on siviilipalvelusjärjestelmää hyvä tarkastella myös vireillä olevan lainsäädäntöhankkeen takia. Työ- ja elinkeinoministeriön vuoden 2025 toukokuussa asettama poikkihallinnollinen työryhmä on valmistellut hallituksen esitystä siviilipalveluslain muuttamiseksi tavoitteenaan kytkeä siviilipalvelus kiinteämmin yhteiskunnan kokonaisturvallisuuteen.¹ Kyseisen tavoitteen saavuttaminen toteutuksesta riippuen voi aiheuttaa merkittäviäkin muutoksia niihin seikkoihin, joilla palvelusaikaa on perusteltu. Työ- ja elinkeinoministeriön 13.3.2026 julkaisemassa luonnoksessa hallituksen esitykseksi todetaan, ettei siviilipalvelusaikaan ehdoteta muutoksia, sillä tämän kaltainen asevelvollisuuden perustusratkaisun muutos edellyttäisi asevelvollisuus- ja siviilipalveluslakien yhdessä muodostaman kokonaisuuden tarkastelua.² Tämä toteamus itsessään tekee ilmeiseksi, kuinka tärkeää on tarkastella aihetta etenkin esitettyjen muutoksien valossa.

1.2 Tutkimuskysymys, metodi ja rajaukset

Tämän tutkielman tarkoituksena on arvioida siviilipalveluksen kestoa osana asevelvollisuusjärjestelmää etenkin asevelvollisten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Painotus perus- ja ihmisoikeuksien tarkastelussa asettuu siviilipalveluksen tarkoitukseen uskonnon- ja omantunnonvapauden toteuttamisessa sekä yhdenvertaisuuteen asepalveluksen ja siviilipalveluksen suorittajien välillä. Keskeinen näkökulma tutkielmalle on tavoite siviilipalveluksen kytkennästä kokonaisturvallisuuden malliin.

Tutkimuskysymys on siten seuraava: Onko siviilipalveluksen nykyinen kesto oikeudellisesti perusteltu osana Suomen asevelvollisuusjärjestelmää uskonnon- ja omantunnonvapauden sekä yhdenvertaisuuden näkökulmasta kokonaisturvallisuuden mallin tavoitteet huomioiden?

Vastauksen löytämiseksi kysymystä tulee lähestyä vertaamalla ensin palvelusmuotojen tarkoituksia ja toteutusmuotoja toisiinsa sekä tarkastelemalla käsiteltäviä perusoikeuksia ja niiden rajoitusedellytyksiä etenkin aseistakieltäytymisen kontekstissa. Työssä tarkastellaan nykyisiin palveluaikoihin päättymisen perusteluita ja arvioidaan oikeudellista argumentaatiota niiden taustalla. Tämän lisäksi siviilipalveluslain nykyisen kehittämisen tavoitteena ollessa

---

¹ Työ- ja elinkeinoministeriö, Asettamispäätös 23.5.2025, VN/35314/2024-TEM-17, s. 1.

² Työ- ja elinkeinoministeriö, Luonnos 10.3.2026, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi siviilipalveluslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta, s. 49.

vahvempi kytkentä kokonaisturvallisuuden malliin on perusteltua arvioida myös palvelusajan mahdollista kehitystarvetta tämän tavoitteen tasapainottamiseksi käsiteltävien perusoikeuksien toteutumisen kanssa.

Tutkimuskysymykseen vastaamiseen käytettynä metodina toimii lainsoppi. Lainopin tarkoituksena on oikeusnormien tulkinta ja systematisointi.³ Työn kannalta tämä metodi on olennainen, sillä tavoitteena on asevelvollisuusjärjestelmän oikeusnormiston systemaattisen tarkastelun kautta tulkita normien merkitystä uskonnon- ja omantunnonvapauden sekä yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta. Vaikka tutkimuksen luvussa 4 hyödynnetään eri maiden oikeusjärjestelmien vertailua Suomen asevelvollisuusjärjestelmän arviointiin, kyseessä ei kuitenkaan ole oikeusvertaileva tutkimus.

Työn tarkoituksena ei ole tarkastella koko asevelvollisuusjärjestelmää tai palvelusmuotojen yksityiskohtaista toteutusta, vaan keskiössä on palvelusmuotojen kesto normaalioloissa. Palvelusmuotojen toteutukseen liittyviä muita seikkoja tarkastellaan vain niiltä osin kuin se on oleellista palvelusajan määrittämisen osalta. Tarkoituksena ei myöskään ole tutkia asevelvollisuusjärjestelmän kokonaisvaltaisia vaikutuksia perus- ja ihmisoikeuksiin, vaan työssä käsitellään pääasiassa uskonnon- ja omantunnonvapautta sekä tämän ohella yhdenvertaisuusperiaatetta tämän vapauden näkökulmasta.

Tarkoituksena ei ole käsitellä muita poikkeuksia asevelvollisuuteen, vaan työ keskittyy poikkeuksiin vain uskonnon- ja omantunnonvapauden nojalla. Tämän takia tutkimuksen ulkopuolelle jää esimerkiksi ahvenanmaalaisien vapautus velvollisuudesta osallistua aseelliseen maanpuolustukseen, joka perustuu Ahvenanmaan erityisasemaan.

Tutkimukselle keskeisiä lähteitä ovat perus- ja ihmisoikeuskirjallisuuden ohella erityisesti Suomen asevelvollisuusjärjestelmän lainsäädännön esityöt sekä kansainvälisten ihmisoikeusvalvontaelinten Suomea koskevat lausunnot. Keskeinen rooli on myös hallituksen esitysluonnoksella siviilipalveluslain muuttamiseksi, jonka osalta on tärkeää huomioida, ettei kyseessä ole voimassa oleva lain säädös eikä lopullinen hallituksen esitys. Hallituksen esitysluonnos on kuitenkin merkittävä osa aihetta ympäröivää oikeudellista keskustelua sekä tarjoaa kattavan arvion siviilipalveluksen nykytilasta, antaa indikaation lainsäädännön kehityssuunnasta ja valaisee perusoikeusrajoitusten oikeuttamisperusteita. Näistä syistä

---

³ Tuori, Kaarlo, Kriittinen oikeuspositivismi. WSLT 2000, s. 303.

hallituksen esitysluonnoksen käsittely tutkimuksessa on perusteltua. Hallituksen esitysluonnosta ei kuitenkaan käsitellä kokonaisuudessaan, vaan tarkastelun kohteena ovat pelkästään tutkimuksen aiheen kannalta oleellisin osin nykytilan arviointi, esitysluonnoksen tavoitteet ja muutokset siviilipalveluksen kokonaisrasittavuuteen sekä näiden perustelut.

2 Suomen asevelvollisuusjärjestelmän oikeudellinen kehikko

2.1 Maanpuolustusvelvollisuus

Koko Suomen asevelvollisuusjärjestelmän pohjana toimii perustuslain 127 § määritelty maanpuolustusvelvollisuus, jonka mukaan kaikki Suomen kansalaiset ovat velvollisia joko osallistumaan maanpuolustukseen tai avustamaan sitä laissa säädetyllä tavalla. Tulkittaessa pykälän toista momenttia 127.2 § oikeudesta saada vakaumuksen perusteella vapautus aseelliseen maanpuolustukseen osallistumisesta tulee huomioida säännöksen sijainti perustuslain sisällä. Vaikka säännös systemaattisesti sijaitsee luvussa maanpuolustuksesta eikä perusoikeuksista, voidaan se silti laskea perusoikeussäännökseksi, kun oikeus kieltäytyä aseista kansainvälisesti liitetään nimenomaan uskonnon- ja omantunnonvapauteen ja sisällöllisesti säännös on yhteydessä perustuslain 11 § turvattuun uskonnon- ja omantunnonvapauteen.⁴ Täten voidaan todeta, että säännöstä tulisi tulkita perusoikeussäännösten kaltaisesti ja siihen tulee soveltaa periaatteita perusoikeuksien rajoittamisesta. Tällöin olennaiseksi asiahaaraksi nousee perusoikeuden ytimen loukkaamattomuuden periaate, jonka mukaan tavallisella lailla ei voida säätää perusoikeuden ytimeen ulottuvaa rajoitusta.⁵

Tässä tutkielmassa aseistakieltäytyjällä tarkoitetaan henkilöitä, jotka vakaumukseensa vedoten kieltäytyvät suorittamasta asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen ja sen sijaan suorittavat siviilipalveluksen. Totaalikieltäytyjillä puolestaan viitataan henkilöihin, jotka kieltäytyvät asepalveluksen lisäksi myös siviilipalveluksesta ja jotka ovat siviilipalveluslain 74 § mukaan tuomittava rangaistukseen siviilipalveluksesta kieltäytymisestä vankeuteen hänen jäljellä olevasta palvelusajasta puolikasta vastaavaksi ajaksi.

Vaikka maanpuolustuksen käsite on perinteisesti yhdistetty aseelliseen maanpuolustukseen, nykyään voidaan nähdä käsitteen sekä sen sisällön kehittyneen nyky-yhteiskunnan uhkien monimuotoistumisen myötä. Nykyään maanpuolustuksen käsite siis sisältää niin siviiliperusteisen kuin myös aseettoman suomalaisen yhteiskunnan suojelemisen sekä siihen varautumisen esimerkiksi pelastustoiminnankin muodossa. Tätä kehitystä ja

---

⁴ Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka, Perusoikeudet. 2., uudistettu painos. WSOY 2011, s. 446.

⁵ Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka, Perusoikeudet. 2., uudistettu painos. WSOY 2011, s. 441.

toimintaympäristön kehitystä kuvaa yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa kuvattu kokonaisturvallisuuden malli, jota käsitellään omassa alaluvussa 6.1 tarkemmin.⁶

2.2 Asevelvollisuus

Maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisestä asevelvollisena säädetään asevelvollisuuslaissa. Asevelvollisia ovat lain mukaan kaikki täysi-ikäiset Suomen miespuoliset kansalaiset 65-vuotiaiksi asti ja tämän 47 velvollisuusvuoden aikana asevelvollinen on katkeamatta joko palveluksessa tai sitten reservissä tai varareservissä. Velvollisuus suorittaa palvelus rauhan aikana kuitenkin päättyy 37 § mukaan sen vuoden lopussa, jona asevelvollinen täyttää 30 vuotta.

Asevelvollisuuslain 36 § mukaan asepalveluksen tarkoitus on kouluttaa ja harjaannuttaa asevelvolliset sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviin ja luoda edellytykset sodan ajan varalta tarvittavien joukkokokonaisuuksien tuottamiselle.

Lain 2 § mukaan asevelvollisuuden suorittamiseen kuuluu varsinaisen asepalveluksen lisäksi myös osallistuminen kutsuntaan ja palveluskelpoisuuden tarkastamiseen, kertausharjoitus sekä ylimääräinen palvelus ja liikekannallepanon aikainen palvelus. Palvelusaika on 37 § mukaan määrätystä tehtävästä riippuen 165 päivää, 255 päivää tai 347 päivää. Lain 50 § mukaan reserviin kuuluva asevelvollinen on velvollinen osallistumaan määrättyihin kertausharjoituksiin, joiden yhteenlaskettu enimmäisaika on suoritetusta palvelusajasta riippuen 80 päivää, 150 päivää tai 200 päivää.

2.3 Siviilipalvelusvelvollisuus

Maanpuolustusvelvollisuuteen perustuvasta siviilipalvelusvelvollisuudesta säädetään siviilipalveluslaissa. Lain 2 § määritelmän mukaan siviilipalvelusvelvollisella tarkoitetaan henkilöä, joka on hyväksytty suorittamaan siviilipalvelusta. Siviilipalveluksen suorittamiseen määrätään sellaiset henkilöt, jotka vakaumuksen perusteella saavat vapautuksen asepalveluksen suorittamisesta. Lain 12 § mukaan asevelvollinen voi hakea siviilipalvelukseen ennen asepalvelusta, sen aikana tai sen jälkeen, ja hakemus on normaalioloissa hyväksyttävä, mikäli se täyttää säädöksen asettamat muotovaatimukset. Lain 5 § mukaan siviilipalvelusvelvollinen on hakemuksen hyväksymisen jälkeen palveluksessa tai

---

⁶ HE 139/2018 vp.

sitten kuuluu joko siviilivarantoon tai lisävarantoon sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 65 vuotta. Velvollisuus suorittaa siviilipalvelukseen sisältyvä peruskoulutus- ja työpalvelujaksot päättyy 5 § mukaan sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 30 vuotta.

Lain 3 § mukaan varsinainen siviilipalvelus koostuu peruskoulutusjaksosta sekä yhteiskunnalle hyödyllisestä siviililuontoisesta työpalvelusta, jonka lisäksi palvelukseen sisältyy myös täydennyspalvelus, ylimääräinen palvelus ja liikekannallepanon aikainen palvelus. Näistä 58 § mukaan enintään 40 päivän täydennyspalvelus koskee sellaisia henkilöitä, jotka hyväksytään siviilipalvelukseen vasta asepalveluksen suorittamisen jälkeen. Siviilipalvelukseen ei siis sisälly asepalveluslain kertausharjoitusta vastaavaa velvollisuutta.

Siviilipalvelusaika on 4 § mukaan 347 päivää ja palveluksen aikana siviilipalvelusvelvollisen on 39 § mukaisesti noudatettava siviilipalveluspaikan määräämää työaikaa, joka on vähintään 36 viikkotuntia ja enintään 40 viikkotuntia.

Siviilipalveluslaki sisältää myös säännökset vakaumuksen suojasta siviilipalvelustehtävää järjestettäessä sekä syrjintäkiellon siviilipalvelusta täytäntöönpannassa.

2.4 Muut järjestelmän poikkeukset uskonnon- ja omantunnonvapauden nojalla

Siviilipalveluksen lisäksi nykyiseen asevelvollisuusjärjestelmään sisältyy myös toinen poikkeus tavanomaisen asepalveluksen suorittamiseen, joka on tarkoitettu uskonnon- ja omantunnonvapauden suojaamiseen. Tämä on aseeton palvelus, josta säädetään asevelvollisuuslaissa.

Asevelvollisuuslain 67 § mukaan asevelvollinen voidaan vapauttaa aseellisesta palveluksesta ja määrätä sen sijaan aseettomaan palvelukseen, mikäli tämän omantunnonsyyt estävät asevelvollisuuden suorittamisen aseellisessa palveluksessa. Lain 68 § mukaan aseeton eli aseettoman palveluksen suorittaja on muutoin samassa asemassa asepalveluksen suorittajan kanssa, mutta aseeton ei palveluksensa aikana ole velvollinen osallistumaan vihollisen vahingoittamiseen tarkoitettujen välineiden käyttöön tai huoltoon. Lisäksi aseettoman palvelusaika on 69 § mukaan lähtökohtaisesti 255 päivää, jollei häntä määrätä 347 päivän palveluksen edellyttävään koulutukseen. Aseellisesta palveluksesta poiketen 165 päivän palvelusaika ei siis ole mahdollinen aseettomille, mutta lähtökohtana on 255 päivän palvelusaika toisin kuin siviilipalvelusvelvollisilla, jotka kaikki suorittavat 347 päivän palveluksen.

Mainitsemisen arvoista on myös se, että Suomessa oli vuoteen 2019 asti voimassa laki Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa (645/1985, Vapautuslaki) ennen kuin se kumottiin. Lain tarkoituksena oli turvata Jehovan todistajien omantunnonvapaus, mutta kumoamisen syynä oli asevelvollisuusjärjestelmän syrjimättömyyden varmistaminen kohtelemalla kaikkia vakaumuksia yhdenvertaisesti.⁷ Jehovan todistajien asema nousee esille oikeustieteellisessä keskustelussa aseistakieltäytymiseen liittyen varsin usein sekä kotimaassa että kansainvälisesti. Lisäksi vapautuslain kumoamisen liittyessä niin vahvasti omantunnonvapauteen ja yhdenvertaisuuteen on kumotun lain käsitteleminen sekä lain säätämisen että kumoamisen perusteluiden osalta tässä tutkielmassa aiheellista, vaikka kyseessä ei olekaan voimassa olevan oikeuden säännös.

---

⁷ HE 139/2018 vp.

3 Aseistakieltäytyminen perus- ja ihmisoikeutena

Puhuttaessa perus- ja ihmisoikeuksista asevelvollisuusjärjestelmässä etenkin siviilipalveluksen keston näkökulmasta on käsillä perusoikeuksien kollisiotilanne. Perusoikeuksien kollisio tarkoittaa tilannetta, jossa kaksi yksilöä voivat samanaikaisesti vedota perusoikeussäännökseen oikeuksiensa suojaksi, mutta kyseiset perusoikeudet eivät ole ainakaan kokonaan toteutettavissa samanaikaisesti.⁸ Tässä tutkimuksessa on kyse kollisiosta aseistakieltäytyjien uskonnon- ja omantunnonvapauden toteuttamisen sekä siviilipalvelusvelvollisten ja asevelvollisten välisen yhdenvertaisuuden välillä. Kysymyksenä siis on se, miten voidaan toteuttaa siviilipalvelus niin, ettei se ole pituudeltaan rangaistuksenomainen aseistakieltäytyjille, mutta ei myöskään aseta aseistakieltäytyjiä suotuisampaan asemaan asepalveluksen suorittajiin verrattuna ilman hyväksyttävää perustelua.

3.1 Uskonnon- ja omantunnonvapaus

Perustuslain 11 § turvaa uskonnon- ja omantunnonvapauden. Pykälään ei sisälly rajoituslauseketta eli rajoitusten säätäminen määräytyy yleisten rajoitusedellytysten mukaan.⁹ Tämän vapauden lähtökohtana on jokaisen vapaus ajatella vapaasti ja omaksua valintansa mukainen uskonnollinen tai muu maailmankatsomus sekä tämän ajatuksen vapauden absoluuttinen ja loukkaamaton luonne.¹⁰ Yksilön oikeus aktiivisesti vakaumuksen mukaan toimimiseen on ydinalueellaan osa vakaumuksen harjoittamista ja ilmaisemista.¹¹ Asevelvollisuuden ja aseistakieltäytymisen näkökulmasta 11 § lisäksi tulee tarkasteltavaksi myös edellä käsitelty 127.2 §. Lisäksi 11 § katsotaan liittyvän kiinteästi myös perustuslain 6 § syrjinnän kieltoon, joka käsitellään seuraavassa alaluvussa. Tämän säännöksen mukaan uskonnon- ja omantunnonvapauden kuitenkin siis sisältyy kielto syrjiä ketään vakaumuksen perusteella.

Kansainvälisesti uskonnon- ja omantunnonvapauden turvaama oikeus aseistakieltäytymiseen on kehittynyt vuosien saatossa merkittävästi lähinnä oikeuskäytännön kautta, sillä sitä ei

---

⁸ Viljanen, Veli-Pekka, Perusoikeuksien rajoitusedellytykset. WSOY lakitieto, 2001, s. 138.

⁹ Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka, Perusoikeudet. 2., uudistettu painos. WSOY 2011, s. 414.

¹⁰ Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka, Perusoikeudet. 2., uudistettu painos. WSOY 2011, s. 417.

¹¹ Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka, Perusoikeudet. 2., uudistettu painos. WSOY 2011, s. 438.

suoraan turvata kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. Merkittävää on huomioida tämän oikeuskäytännön lähteneen alun perin kehittymään hyvin epävakaa pohjalta, sillä esimerkiksi laadittaessa Kansalaisyhteiskuntaa ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (KP-sopimus) artiklaan 18 ehdotettiin sisällytettäväksi oikeus aseistakieltäytymiseen omantunnon syistä, mutta ehdotus hylättiin.¹²

YK:n ihmisoikeuskomitea on sittemmin tulkintakäytännössään katsonut, että KP-sopimuksen 18 artikla suojaa vakaumukseen perustuvaa aseistakieltäytymistä, vaikka sopimus ei nimenomaisesti takaa subjektiivista oikeutta siviilipalvelukseen. Komitean mukaan, mikäli valtio on sisällyttänyt siviilipalveluksen oikeusjärjestykseensä vaihtoehdoksi asepalvelukselle, sen tulee olla todellisesti siviililuonteinen ja syrjimätön eikä se saa kestoltaan tai muilta ominaisuuksiltaan muodostua rangaistuksenluonteiseksi.¹³

Euroopan ihmisoikeussopimuksessa (EIS) artikla 9 turvaa ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauden. Pitkään katsottiin, ettei tästä pykälästä kuitenkaan voida johtaa oikeutta aseistakieltäytymiseen johtuen EIS 4(3b) artiklan poikkeuksesta orjuuden ja pakkotyön kieltoon, jonka mukaan pakkotyöllä ei tarkoiteta aseellista tai sitä omantunnon- ja siviilipalvelusta. Tämän seurauksena asepalveluksesta kieltäytyvien rankaisemista ei myöskään pidetty omantunnonvapauden loukkauksena, kunnes Euroopan Ihmisoikeustuomioistuin (EIT) arvioi 9 artiklan soveltumista aseistakieltäytyjiin uudestaan vuonna 2011 tapauksessa *Bayatyan v. Armenia*. Ratkaisussaan EIT totesi, että 9 artiklaa ei tulisi enää tulkita 4(3b) pykälää vasten vaan se sai itsenäisen merkityksen, eikä tapauksessa puuttuminen valittajan uskonnonvapauteen ollut välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa.¹⁴ Tuomioistuin totesi tapauksessa, että valtion on järjestettävä vaihtoehtoinen palvelus tavalla, joka ei johda yksilön rankaisemiseen omantunnonvapauden käyttämisestä.¹⁵

Myöhemmässä ratkaisukäytännössä esimerkiksi tapauksessa *Adyan ym. v. Armenia* EIT on korostanut, että vaihtoehtoisen palveluksen keston ja olosuhteiden tulee olla oikeasuhtaisia eikä niitä saa käyttää epäsuorana painostuskeinona asepalveluksen suorittamiseen.

Tuomioistuin kiinnitti tapauksessa muun muassa huomiota siihen, että siviilipalveluksen

---

¹² Taylor, Paul M., *Freedom of Religion: UN and European Human Rights Law and Practice*. Cambridge University Press 2005, s. 151.

¹³ CCPR/C/21/Rev.1/Add. UN Human Rights Committee, CCPR General Comment No. 22: Article 18 (Freedom of Thought, Conscience or Religion), 1993, s. 3.

¹⁴ Gullans, Monica – Pellonpää, Matti – Pölönen, Pasi – Tapanila, Antti, *Euroopan ihmisoikeussopimus*. 6. uudistettu painos. Alma Talent 2018, s. 860.

¹⁵ Tuomio 7.7.2011, *Bayatyan v. Armenia*, 23459/03, ECLI:CE:ECHR:2011:0707JUD002345903.

kaksinkertainen kesto asepalvelukseen verrattuna sisälsi pelote- ja rangaistuselementin.¹⁶ Tämä osoittaa merkittävää kehityskulkua aseistakieltäytymisen kansainvälisessä oikeuskäytännössä, sillä vuonna 1991 tapauksessa *Autio v. Suomi* Euroopan ihmisoikeuskomissio ei hyväksynyt hakijan valitusta syrjinnästä siviilipalveluksen keston perusteella, sillä silloin katsottiin erilaiselle kohtelulle olevan riittävät perusteet eikä kaksinkertainen palvelusaika asepalvelukseen verrattuna ollut suhteellisuusperiaatteen vastainen.¹⁷

3.2 Yhdenvertaisuusperiaate

Suomen perustuslakiin sisältyy yhdenvertaisuusperiaate. Perustuslain 6 § mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä eikä ketään ilman hyväksyttävää perustetta saa asettaa eri asemaan muun muassa uskonnon, vakaumuksen tai mielipiteen perusteella. Perustuslain lisäksi yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 8 § sisältää syrjinnän kiellon ja 5 § asettaa viranomaisille veloitteen yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Yhdenvertaisuuslaissa säädetään tarkemmin siitä, mitä tarkoitetaan syrjinnällä ja millainen erilainen kohtelu on hyväksyttävää. Lain mukaan syrjinnäksi lasketaan välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi myös muun muassa kohtuullisten mukautusten epääminen. Erilainen kohtelu ei lain 11 § mukaan kuitenkaan ole syrjintää, mikäli se perustuu lakiin, sillä on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia.

Arvioitaessa eri vakaumusten tunnustajien erilaisen kohtelun hyväksyttävyyttä tulee kansallisen lainsäädännön lisäksi huomioida myös kansainvälisten ihmisoikeussopimusten sisältämät syrjinnän kiellot. EIS 14 artikla sisältää myös syrjinnän kiellon, jonka mukaan kyseisessä sopimuksessa tunnistetuista oikeuksista nauttiminen taataan ilman syrjintää mukaan lukien uskontoon, poliittisiin tai muuhun mielipiteisiin perustuen. KP-sopimuksen 26 artikla puolestaan toteaa kaikkien ihmisten olevan oikeudellisesti yhdenvertaisia ja oikeutettuja yhtäläiseen lain suojaan ilman syrjintää, joten lain tulee kieltää kaikki syrjintä sekä taata kaikille henkilöille yhtäläinen suojeleminen muun muassa uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen perustuvaa syrjintää vastaan.

---

¹⁶ Tuomio 12.1.2017, *Adyan ym. v. Armenia*, 75604/11, ECLI:CE:ECHR:2017:1012JUD007560411.

¹⁷ Gullans, Monica – Pellonpää, Matti – Pölönen, Pasi – Tapanila, Antti, Euroopan ihmisoikeussopimus. 6. uudistettu painos. Alma Talent 2018, s. 1024.

Edellä mainittujen säännösten tulkinta asevelvollisuuden ja aseistakieltäytymisen kontekstissa on kehittynyt pääasiassa oikeuskäytännön kautta. Vuonna 1999 YK:n ihmisoikeuskomitea totesi tapauksessa Foin v. Ranska, että valittajaa oli syrjitty omantunnon perusteella, sillä Ranskan kaksinkertainen siviilipalveluksen pituus asepalvelukseen verrattuna ei perustunut riittävän objektiivisiin ja hyväksyttäviin syihin. Ranska oli argumentoinut, että pidennetty palvelusaika on hyväksyttävä keino tarkistaa aseistakieltäytyjien aito vakaumus. Komitea ei hyväksynyt tätä perusteluksi, vaan totesi palvelusajan voivan olla pidempi vain esimerkiksi johtuen kyseessä olevan palvelun luonteesta tai erityiskoulutuksen tarpeesta palveluksen suorittamiseksi.¹⁸

Suomessa oikeuskäytännössä on pohdittu aseistakieltäytymistä yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Vuonna 2018 Helsingin hovioikeuden ratkaisemassa tapauksessa oli kyse siviilipalveluksesta kieltäytyneestä asianomaisesta, joka katsoi, että hänen tuomitsemisensa vankeusrangaistukseen totaalkieltäytymisestä tarkoittaisi hänen syrjimistään Jehovan todistajiin nähden, jotka vielä tapahtuma-aikana olivat poikkeuslailla vapautettuja asevelvollisuuden suorittamisesta. Vaikka hovioikeus lopulta päätyi vahvennetussa kokoonpanossa äänestyksellä ratkaisuun, että perustuslaki ei asettanut estettä asianomaisen tuomitsemiselle rangaistukseen, pohdittiin ratkaisussa paljon perustuslain kieltämää syrjintää, eri vakaumusten erottelua sekä Suomea sitovia ihmisoikeusvelvoitteita.¹⁹ Kuten YK:n ihmisoikeuskomitea, myös hovioikeus painotti objektiivisen ja hyväksyttävän syyn vaatimusta yhdenvertaisuusperiaatteen ja syrjintäkiellon arvioinnissa.

Kyseisellä tapauksella olikin keskeinen merkitys hallituksen esityksessä Jehovan todistajien vapautuslain kumoamisesta vuonna 2018, jossa todettiin lain kumoamisen olevan tehokas ratkaisu yhdenvertaisuusongelmaan vaarantamatta Suomen yleiseen asevelvollisuuteen perustuvaa puolustusjärjestelmää.²⁰

3.3 Perusoikeuksien rajoittaminen

Perusoikeuksien rajoittamiselle keskeistä ovat perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännössä muodostuneet yleiset rajoitusedellytykset, jotka ovat vaatimukset lailla säätämisestä, täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta, hyväksyttävyydestä, ydinalueen koskemattomuudesta,

---

¹⁸ CCPR/C/67/D/666/1995, UN Human Rights Committee, Communication N° 666/1995, Foin v. France, 1999, s. 9.

¹⁹ HelHO 2018:4.

²⁰ HE 139/2018 vp.

suhteellisuudesta, oikeusturvasta sekä ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisesta.²¹

Rajoituksen tulee siis täyttää samanaikaisesti kaikki nämä vaatimukset. Näistä vaatimuksista tälle tutkimukselle keskeisimmät ovat hyväksyttävyyden ja suhteellisuuden.

Yksi keskeinen hyväksyttävistä syistä perusoikeuksien rajoittamiselle on toisten ihmisten perusoikeuksien turvaaminen. Luvun alussa mainitun perusoikeuksien kollision ratkaiseminen tapahtuu pääsäännön mukaan punninnalla, jossa tulee pyrkiä turvaamaan mahdollisimman hyvin kaikkien kilpailevien perusoikeuksien samanaikainen toteutuminen. Tavoitteena on siis mahdollisimman hyvä tasapainotilanne kilpailevien perusoikeusintressien kesken.²²

Hyväksyttävän rajoitusperusteen vaatimuksen voi muiden perusoikeuksien turvaamisen lisäksi täyttää myös riittävän painava muu yhteiskunnallinen intressi. Perustuslakivaliokunta on todennut, että esimerkiksi juurikin perustuslain 127 § mukainen maanpuolustusvelvollisuus muodostaa hyväksyttävän perusteen rajoittaa asevelvollisten perusoikeuksia, jos kyseiset rajoitukset täyttävät muut vaatimukset perusoikeuksien rajoittamisesta.²³ Uskontoon tai omantuntoon perustuvan syrjinnän kiellon näkökulmasta olennaista hyväksyttävyyseriaatteelle on perustuslain 6 § ja 11 § vaatimukset sekä se, ettei hyväksyttäväänkään perusteeseen tukeutuva erottelu muodostu tosiasiallisesti niin vahvaksi, että sillä olisi syrjivä vaikutus.²⁴

Suhteellisuusvaatimuksen täytyminen arvioidaan punninnalla perusoikeuksien takaamien intressien ja perusoikeuden rajoittamisen taustalla olevien intressien painoarvon välillä. EIT:n oikeuskäytännössä suhteellisuusperiaatteella on keskeinen asema ja tuomioissa usein ratkaisevaksi muodostuu arviointi siitä, että voidaanko rajoitusta pitää hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi välttämättömänä demokraattisessa yhteiskunnassa.²⁵ Tämä vaatimus nousee esille myös oikeuskäytännössä aseistakieltäytymiseen liittyen.

---

²¹ Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka, Perusoikeudet. 2., uudistettu painos. WSOY 2011, s. 146.

²² Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka, Perusoikeudet. 2., uudistettu painos. WSOY 2011, s. 139.

²³ PeVL 9/2007 vp.

²⁴ Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka, Perusoikeudet. 2., uudistettu painos. WSOY 2011, s. 437.

²⁵ Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka, Perusoikeudet. 2., uudistettu painos. WSOY 2011, s.157-8.

4 Palvelusmuotojen kokonaispituudet

4.1 Asepalvelus

Tällä hetkellä asepalveluksen suoritettava pituus määräytyy kolmiportaisen mallin perusteella. Asevelvolliselle määrätystä tehtävästä riippuen palvelusaika on joko 165 päivää, 255 päivää tai 347 päivää. Asevelvollisuuslain 37 § mukaan lyhyimmän palveluksen suorittavat miehistön jäsenet, 255 päivän palveluksen suorittavat miehistön erityistaitoa vaativiin tehtäviin koulutettavat ja pisimmän palveluksen suorittavat upseereiksi, aliupseereiksi sekä miehistön vaativimpiin tehtäviin koulutettavat. Lähes puolet asepalveluksen suorittajista palvelevat pisimmän palvelusajan ja keskiarvo suoritettujen palveluksen pituudelle on 267 päivää.²⁶

Asevelvollisuuslain 38 § mukaisesti asevelvollinen ei itse valitse palvelemaansa aikaa vaan hänelle määrätään palveluksen pituus soveltuvuuskokeiden, tietojen ja taitojen sekä alokaskauden aikana palvelustehtävissä suoriutumisen perusteella. Lisäksi asevelvollisella on mahdollisuus toivoa itselleen mieluisia palvelustehtäviä. Eli vaikka viime kädessä palveluksen kesto ei ole asevelvollisen päätettävissä, hän pystyy kuitenkin pyrkimään vaikuttamaan keston omalla käytöksellään ja suoriutumisellaan alokaskauden aikana.

Asepalveluksen kesto oli vielä 1980-luvulla jakautunut vain kahteen pituuteen eli 240 ja 330 päivän palveluksiin, mutta tätä muutettiin 1988 lakimuutoksella, joka lisäsi kolmannen palveluspituuden eli 285 päivää. Muutosta palvelusaikajärjestelmään perusteltiin etenkin teknologisen kehityksen mukanaan tuomien muutosten takia sekä järjestelmän joustavoittamisella, sillä koulutuksen tarkoituksenmukaiseksi järjestämiseksi eri palvelustehtävien nähtiin tarvitsevan eri määrän koulutusta. Kyseisen lakimuutoksen hallituksen esityksessä (HE 76/1988 vp) todetaan, että teknisen kehityksen asettaessa koulutettaville lisääntyviä vaatimuksia ei tietyillä aloilla voida täysimääräisesti saavuttaa koulutustavoitteita 330 vuorokautta lyhyemmässä ajassa eikä toisaalta myöskään 240 päivää enää riitä kaikille lyhyimmän palvelusajan tehtäville.²⁷

Tämän jälkeen pituuksia on muutettu useaan kertaan, mutta kolmiportainen malli on säilynyt. Huomioimisen arvoista on, että tässä alkuperäisessä kaksiportaisessa sekä ensimmäisessä

---

²⁶ Valtioneuvoston julkaisu 2021:91, Yleisen asevelvollisuuden kehittäminen ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttäminen – Parlamentaarisen komitean mietintö, s. 23.

²⁷ HE 76/1988 vp.

kolmiportaisessa palvelusaikajärjestelmässä ero pisimmän ja lyhyimmän palvelusajan välillä oli kolme kuukautta.

Vuoden 1998 asevelvollisuuslain muutoksessa palvelusaikajärjestelmä uudistettiin merkittävästi siten, että lyhyintä palvelusaikaa lyhennettiin ja pisintä pidennettiin. Uudet palvelusajat olivat 180, 270 tai 362 vuorokautta eli ero pisimmän ja lyhyimmän palvelusajan välillä oli kuusi kuukautta, kaksi kertaa enemmän kuin aikaisemmassa järjestelmässä. Uudistuksen takia keskimääräinen palvelusaika myös lyheni kuukaudella. Uudistuksen perusteluissa merkittävä rooli on koulutuksen sisällön kehittämällä ja tehostamisella logististen syiden ohella. Kyseisen muutoksen hallituksen esityksessä (HE 184/1997 vp) otettiin huomioon se, että suuri ero palvelusaikojen välillä merkitsee erilaista räsitystä eri asevelvollisille, mutta tätä ei nähty asettavan asevelvollisia eri asemaan ilman hyväksyttävää syytä. Hyväksyttäväksi syyksi esitettiin sitä, että uusilla palvelusajoilla mahdollistettiin mahdollisimman tehokkaan maanpuolustusvalmiuden aikaansaaminen käytettävissä olevilla voimavaroilla ja palvelusajat oli määritelty puolustusvoimien koulutuksellisten sekä toiminnallisten tavoitteiden perusteella.²⁸

Viimeisin muutos asepalveluksen pituuteen tapahtui vuonna 2013 voimaan tulleella lakimuutoksella, jossa kaikkien palveluspituuksien kestoja lyhennettiin 15 vuorokaudella lähinnä säästösyistä.²⁹

4.2 Aseeton palvelus

Tällä hetkellä aseettoman palveluksen pituudessa käytetään kaksiportaista mallia, joka toimii eräänlaisena välimuotona asepalveluksen ja siviilipalveluksen välillä. Asevelvollisuuslain 69 § mukaan aseettoman palvelusaika on 255 päivää, jollei häntä määrätä koulutukseen, joka edellyttää 347 vuorokauden palvelusaikaa. Aseeton palvelus on noudattanut tätä kaksiportaista mallia vuonna 2008 voimaan tulleesta kokonaisuudistuksesta lähtien. Asepalveluksen tavoin myös aseettoman palveluksen kestoja lyhennettiin 15 vuorokaudella asevelvollisuuslain vuonna 2013 voimaan tulleella lakimuutoksella.³⁰

Ennen viimeisintä kokonaisuudistusta kaikki aseettoman palveluksen suorittajat palvelivat 330 päivää, mutta kokonaisuudistuksessa otettiin käyttöön kaksiportainen malli, jonka

---

²⁸ HE 184/1997 vp.

²⁹ HE 37/2012 vp.

³⁰ HE 37/2012 vp.

mukaan aseeton palvelus kestäisi asepalveluksen kahta pisintä palvelusaikaa vastaavasti joko 270 tai 362 päivää. Aseettoman palvelusaika oli pitkään sama kuin pisin asepalveluksen pituus, mutta toisin kuin tavanomaisen asepalveluksen osalta, aseettoman palveluksen kestoa ei muutettu vuonna 1998. Tämän seurauksena aseettoman palveluksen pituus oli siis väliinputoja pisimmän ja toiseksi pisimmän asepalveluksen pituuden välillä. Aseettoman palveluksen pituuden lyhentämistä perusteltiin sillä, että aseettomien noudattaessa samaa palvelusohjelmaa ei palvelusaikojen eroavaisuudelle nähty olevan perustetta. Kyseisessä hallituksen esityksessä ei kuitenkaan eritellä perusteita pidemmän palveluksen mahdollistamiselle.³¹

4.3 Siviilipalvelus

Siviilipalveluslain mukaan siviilipalveluksen kesto on 347 päivää, joka siis vastaa pisimmän asepalveluksen kestoa. Siviilipalveluksella ei ole ollut porrastettua mallia Suomessa, mutta senkin pituus on vaihdellut suuresti historian saatossa. Viimeisimpään kokonaisuudistukseen saakka palveluksen pituus on ollut vaihtelevan määrän pidempi kuin asepalvelus, mutta 2008 voimaan tulleen lain jälkeen siviilipalveluksen pituus on pidetty samana kuin pisin asepalvelus.³²

Ennen 2008 voimaan tullutta kokonaisuudistusta siviilipalveluksen kesto oli 395 päivää eli kuukauden enemmän kuin sen aikainen pisin asepalvelus ja kaksinkertainen yleisimpään asepalveluksen keston eli 180 vuorokauteen verrattuna, mistä Suomi sai kritiikkiä kansainvälisiltä valvontaelimiltä yhdenvertaisuuden sekä uskonnon ja omantunnon vapauden näkökulmasta. Vuoden 2007 hallituksen esityksen (HE 140/2007 vp) mukaan siviilipalveluksen keston osalta yhdenvertaisuuden edellyttämä seuranta oli jäänyt toteutumatta, kun vuoden 1998 asepalveluksen palvelusaikajärjestelmän uudistamisen yhteydessä ei tarkistettu siviilipalvelusaikaa. Hallituksen esityksen vaikutusarvion mukaan ehdotettu muutos siviilipalveluksen lyhentämisestä 362 vuorokauteen helpottaisi maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisen yhdistämistä korkeakouluopintoihin sekä edesauttaisi työttömien ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten sopeutumista yhteiskuntaan.

---

³¹ HE 37/2012 vp.

³² HE 140/2007 vp.

Vaikutusarviossa painottuu yhdenvertaisuuden lisäksi myös positiivinen taloudellinen vaikutus.³³

Tämän muutoksen yhteydessä eri palvelumuotojen kokonaisrasittavuutta vertailtiin toisiinsa kattavasti perustuslain yhdenvertaisuusperiaatteen näkökulmasta, mutta painotetaan myös, että palvelumuotojen kokonaisrasittavuutta punnittaessa merkittävin painoarvo tulisi kuitenkin olla siviilipalveluksen kokonaiskestolla. Tätä perusteltiin sillä, että palveluksen kokonaiskesto ratkaisee sen, kuinka kauan asianomainen on poissa normaalin kokoaikatyön tai opiskelun piiristä sekä vaikuttaa merkittävästi taloudellisten asioiden hoitamiseen ja velkojen maksukykyyn. Muita hallituksen esityksen mukaan merkityksellisiä seikkoja kokonaisrasittavuuden kannalta ovat fyysinen ja psyykkinen rasittavuus, perheestä ja sosiaalisesta verkostosta erottaminen, palvelukseen liittyvät asuinpaikan ja liikkumisvapauden rajoitukset, palvelumuodon sallima vapaa-aika sekä mahdollisuudet työn tekoon ja opiskeluihin.³⁴

4.4 Kansainvälinen vertailu

Suomen lisäksi Euroopassa on yksitoista maata, joissa on uskonnon- ja omantunnon turvaava asevelvollisuusjärjestelmä. Nämä maat ovat Itävalta, Kreikka, Kroatia, Kypros, Latvia, Liettua, Norja, Ruotsi, Sveitsi, Tanska ja Viro. Asevelvollisuus ja asepalveluksen korvaava palvelus on järjestetty eri maissa hyvin erilaisin tavoin, ja järjestelmien vertailussa on tärkeää huomioida kyseisen maan asevelvollisuuden tehokkuus. Valtaosassa näistä maista palvelukseen todellisuudessa astuu vain pieni osa palveluskelpoisesta ikäluokasta, ja esimerkiksi Tanskassa vuosittain palvelukseen astuvien määrää täyttyy vapaaehtoisilla ilman turvautumista arvontaan perustuvaan valikointiin.³⁵ Tällaisessa asevelvollisuusjärjestelmässä aseistakieltäytyjät saavat epäsuorasti uskonnon- ja omantunnonvapauden suojaa, sillä palvelukseen hakeutuvat vapaaehtoisesti pääasiassa henkilöt, joille asepalvelus ei ole vakaumuksellisesti ongelmallista. Täten uskonnon- ja omantunnonvapaus pääasiassa nousee oikeudelliseksi kysymykseksi vain, mikäli asepalveluksen suorittajan vakaumus muuttuu palveluksen aikana.

---

³³ HE 140/2007 vp.

³⁴ HE 140/2007 vp.

³⁵ Työ- ja elinkeinoministeriö, luonnos 10.3.2026, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi siviilipalveluslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta, s. 50.

Kansainvälinen vertailu Pohjoismaiden kesken on usein hedelmällistä oikeusjärjestysten samankaltaisuuksien takia. Muissa Pohjoismaissa kuitenkin koulutetaan pieni määrä asevelvollisia ikäluokan kokoon nähden Suomeen verrattuna, joten kyseiset mallit eivät ole suoraan vertailukelpoisia.³⁶ Luonnoksessa hallituksen esitykseksi siviilipalveluslain muuttamisesta ulkomaiden lainsäädännön arvioinnissa huomioon otetuista maista vain Itävallassa, Kreikassa ja Sveitsissä on Suomen tavoin käytössä miehiä koskeva yleisen asevelvollisuuden malli.

Kreikan asevelvollisuusjärjestelmässä asepalvelus kestää joko 6, 9 tai 12 kuukautta ja omantunnon syistä aseistakieltäytyjällä on oikeus suorittaa vaihtoehtoinen palvelus, jonka kesto on aina kolme kuukautta pidempi kuin palvelusaika, johon velvollinen olisi määrätty asepalveluksessa.³⁷

Sveitsin asepalvelusjärjestelmä on jonkin verran Suomen järjestelmää monimutkaisempi, sillä siihen sisältyy kolme vaihtoehtoista suoritustapaa sekä veronluonteinen maksu asevelvollisille, jotka eivät suorita mitään näistä kolmesta vaihtoehdosta. Lähtökohtana on noin 245 vuorokauden asepalvelus, mutta mikäli velvollinen katsotaan kutsunnoissa asepalvelukseen kelpaamattomaksi, hänet määrätään sen sijaan suorittamaan palvelukseen väestönsuojelussa. Väestönsuojelupalvelus koostuu 10–19 vuorokauden pituisesta peruskoulutuksesta, jonka jälkeen velvollinen voidaan määrätä suorittamaan yhteensä 245 palveluspäivää väestönsuojetehtävissä 14 vuoden aikana. Vakaumuksen perusteella aseistakieltäytyjällä on puolestaan oikeus suorittaa siviilipalvelus, jonka kesto on 1,5 kertaa pidempi kuin asepalvelus.³⁸ Siviilipalvelusvelvollisen on kuitenkin siis mahdollista jättää siviilipalvelus suorittamatta ja sen sijaan maksaa veroluonteista maksua.

Itävallassa asepalvelus kestää kuusi kuukautta, jonka jälkeen on mahdollista jatkaa palvelusta vapaaehtoisesti pidempään, kun taas valtion hyväksymässä palveluspaikassa, kuten julkisissa sosiaali- ja terveystalouksissa tai pelastuslaitoksissa, suoritettava siviilipalvelus puolestaan kestää yhdeksän kuukautta.³⁹ Hallituksen esitysluonnoksessa ei kuitenkaan olla otettu

---

³⁶ Valtioneuvoston julkaisu 2021:91, Yleisen asevelvollisuuden kehittäminen ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttäminen – Parlamentaarisen komitean mietintö, s.60.

³⁷ Työ- ja elinkeinoministeriö, luonnos 10.3.2026, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi siviilipalveluslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta, s. 52.

³⁸ Työ- ja elinkeinoministeriö, luonnos 10.3.2026, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi siviilipalveluslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta, s. 52.

³⁹ Työ- ja elinkeinoministeriö, luonnos 10.3.2026, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi siviilipalveluslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta, s. 50-51.

huomioon Itävallan siviilipalvelusjärjestelmän erityispiirrettä, jonka mukaan siviilipalveluksen sijaan on mahdollista suorittaa vapaaehtoinen siviilipalvelusta pidempi korvaava palvelus.

Itävallan siviilipalvelusta säätelee Bundesgesetz über den Zivildienst (BGBl. Nr. 679/1986, ZDG). ZDG sisältää Suomen sekä aiemmin käsiteltyjen maiden asevelvollisuusjärjestelmistä poikkeavan mahdollisuuden suorittaa siviilipalveluksen sijasta vapaaehtoistyötä. ZDG 12a § mukaan siviilipalvelusvelvollista ei voida enää kutsua suorittamaan siviilipalvelusta, mikäli velvollinen on jo suorittanut ulkomailla vähintään kahden vuoden kehitysyhteistyöpalvelun. Lisäksi ZDG 12c § mukaan velvollisen ei tarvitse enää suorittaa siviilipalvelusta, mikäli hän on suorittanut ennen 30 vuoden ikää vähintään kymmenen kuukauden lain määrittelemän vapaaehtoistyöohjelman esimerkiksi ympäristönsuojelun tai sosiaalipalvelun parissa joko kotimaassa tai ulkomailla. Tämä siis tarkoittaa, että aseistakieltäytyjillä on halutessaan mahdollisuus suorittaa joko kymmenen kuukautta tai jopa neljä kertaa pidemmän vaihtoehdoisen palveluksen siviilipalveluksen sijasta. Tämä tekee Itävallan järjestelmästä joustavamman muihin maihin verrattuna, sillä se antaa siviilipalvelusvelvollisille enemmän vaihtoehtoja, joiden väliltä valita.

5 Siviilipalveluksen keston oikeudellinen arviointi

Siviilipalveluksen keston arvioinnissa keskeistä on se, että tekeekö palvelusajan pituus omantunnon syistä asepalveluksesta kieltäytyvälle palveluksesta tosiasiallisesti rangaistuksenomaisen. Siviilipalveluksen ollessa vielä kuukauden pisintä asepalvelusta pidempi sitä pidettiin varsinkin kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontakäytännössä rangaistuksenluonteisena asepalvelukseen verrattuna, ja tämä vaikutti päätökseen lyhentää siviilipalvelusta kokonaisuudistuksessa.⁴⁰ Vielä siviilipalveluksen lyhentämisen jälkeenkin Suomi on kuitenkin saanut kritiikkiä sen kestosta verrattuna asepalvelukseen, johtuen varsinkin siitä, että siviilipalvelus on vieläkin yli kaksi kertaa pidempi kuin lyhyin asepalveluksen kesto ja myös pidempi kuin keskiarvo suoritetusta asepalveluksen pituudesta.

YK:n ihmisoikeuskomitea on useissa Suomea koskevissa huomioissaan kiinnittänyt huomiota siviilipalveluksen keston ja sen mahdolliseen rangaistuksenluonteisuuteen suhteessa asepalvelukseen. Komitea käsitteli Suomen seitsemättä määräaikaishuomiota vuonna 2021 ja ilmaisi loppupäätelmissään huolensa siitä, että asevelvollisuuden suorittamisen vaihtoehtona tarjottava siviilipalvelus kestää lähtökohtaisesti yhtä kauan kuin pisin varusmiespalvelus. Komitea kiinnitti huomiota myös siihen, että vaikka siviilipalvelusta hallinnoi työ- ja elinkeinoministeriö, sotilashenkilöstö osallistuu edelleen siviilipalvelusta koskevaan valmisteluun ja päätöksentekoon. Näiden seikkojen katsottiin herättävän kysymyksen siitä, onko siviilipalvelus aidosti siviililuonteinen vai muodostuuko siitä omantunnon vapauden käyttämisestä seuraava rangaistuksenluonteinen järjestely KP-sopimuksen 18 artiklan vastaisesti.⁴¹

Samansuuntaisia huolia on esitetty myös YK:n yleismaailmallisen määräaikaistarkastelun (UPR) kolmannella kierroksella. Vuonna 2023 Suomea koskevassa UPR-raportissa useat valtiot suosittelivat, että Suomi ryhtyy toimenpiteisiin varmistaakseen, etteivät asepalveluksen siviilivaihtoehdot ole rangaistuksen luonteisia tai syrjiviä kestoiltaan tai luonteeltaan. Erityisesti Uruguay, Kroatia, Luxemburg, Panama ja Costa Rica kiinnittivät huomiota siviilipalveluksen keston, aseistakieltäytyjiin kohdistuviin seuraamuksiin sekä vaihtoehtoisen palveluksen siviililuonteisuuden turvaamiseen.⁴²

---

⁴⁰ Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka, Perusoikeudet. 2., uudistettu painos. WSOY 2011, s. 449.

⁴¹ CCPR/C/FIN/CO/7, kohdat 36–37.

⁴² A/HRC/52/9, suositukset 138.78–138.82.

Kotimaassa perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännössä siviilipalveluksen kestosta yhdenvertaisuusnäkökulmasta on korostunut kokonaisrasittavuuden arviointi. Valiokunta on kiinnittänyt huomiota varsinkin palveluksen fyysiseen ja psyykkiseen rasittavuuteen, palvelusajan pituuteen, työ- ja koulutusajan menettämiseen, erottamiseen perheestä ja muusta tavallisesta ympäristöstä, liikkumisvapauden rajoituksiin sekä palvelukseen sisältyvien asuinpaikan rajoituksen valintaan.⁴³

Myös oikeuskirjallisuudessa on noussut esille samoja piirteitä kokonaisrasittavuutta arvioidessa. Martin Scheinin on omassa arvioinnissaan palvelusmuotojen vertailussa kiinnittänyt huomiota palveluksen pituuteen, taloudelliseen asemaan ja henkilökohtaiseen vapauteen palvelusaikana, fyysiseen rasittavuuteen, palveluksen yhteiskunnalliseen vaativuuteen ja merkitykseen, palvelukseen liittyviin riskeihin, oikeusturvaan, vaikutukseen ansiomahdollisuuksiin, vaikutuksiin työelämässä sekä myös palveluksen positiivisiin vaikutuksiin.⁴⁴ Scheinin myös toteaa, ettei perusoikeudet estä siviilipalveluksen pidentämistä, mikäli muutos parantaisi esimerkiksi palveluksen mielekkyyttä, vakaumuksen kunnioittamista sekä palvelusaikaista asemaa.

Scheinin ehdottaakin yhtenä vaihtoehtona palvelusaikojen porrastamista palvelustehtävien mukaan ja pitää pidennettyä palvelusta asianomaisen omaan valintaan perustuen mahdollisena loukkaamatta omantunnonvapautta ja yhdenvertaisuutta. Sen sijaan palveluksen pidentäminen esimerkiksi vastapainona vakaumuksen tutkimisesta luopumiselle tekisi siitä rangaistuksenluonteisen ja liittäisi syrjivän vaikutuksen omantunnonvapauden käyttämiseen.⁴⁵ Sama näkökulma on noussut esille myös kansainvälisessä oikeuskäytännössä kuten aikaisemmin käsitellyssä tapauksessa *Foin v. Ranska*. Konkreettinen esimerkki asianomaisen omaan valintaan perustuvasta pidennetystä palvelusta on aiemmin käsitelty Itävallan siviilipalvelusjärjestelmä, jossa siviilipalveluksen voi korvata pidemmällä vapaaehtoistyöpalvelulla.

Edellä mainittujen kokonaisrasittavuuteen vaikuttavien tekijöiden lisäksi on hyvä huomioida kertausharjoitusten vaikutus. Kuten aikaisemmin on todettu, siviilipalvelusvelvolliset eivät nykyisen lainsäädännön mukaan ole velvollisia suorittamaan kertausharjoituksia, kun taas

---

⁴³ PeVL 10/1985 vp.

⁴⁴ Martin Scheinin. *Siviilipalvelus ja perusoikeudet*. Suomen Siviilipalvelusmiesliitto r.y. Helsinki 1984, s. 144-153.

⁴⁵ Martin Scheinin. *Siviilipalvelus ja perusoikeudet*. Suomen Siviilipalvelusmiesliitto r.y. Helsinki 1984, s. 167.

asepalveluksen suorittajat voivat asevelvollisuuslain mukaan suorittaa palveluksen pituudesta riippuen enintään 80, 150 tai 200 päivää. Jos siis huomioidaan, että 165 päivän asepalveluksen suorittaja suorittaisi enimmäispituuden kertausharjoituksia, muodostuisi palveluksen kokonaispituudeksi 245 päivää, joka sijoittuu jo huomattavasti lähemmäs siviilipalveluksen kokonaispituutta. Varsinkin, jos huomioitaisiin kertausharjoitusten vaikutus todelliseen kokonaispalveluksen pituuksien keskiarvoon, ei siviilipalvelusta voida enää pitää ajallisesti kohtuuttomasti pidempänä. Nämä ovat kuitenkin enimmäismääriä eivätkä siis tarkoita, että kaikki asepalveluksen suorittaneet suorittaisivat näin paljon kertausharjoituksia, mutta sille on kuitenkin tarvittaessa lakiin perustuva velvollisuus.

Mikäli tällä hetkellä säädösvalmistelussa oleva hallituksen esitysluonnos siviilipalveluksen muuttamiseksi hyväksyttäisiin nykyisessä muodossaan siten, että Siviilipalveluskeskus voi määrätä siviilipalveluksen reserviin kuuluvan siviilipalvelusvelvollisen kertauspalvelukseen enintään 40 päiväksi,⁴⁶ kertausharjoitusten vaikutuksella kokonaisrasittavuuden punnintaan palvelusmuotojen välillä olisi kuitenkin vähäisempi merkitys.

Kokonaisrasittavuuden eri ulottuvuuksia arvioitaessa on kuitenkin keskeistä ottaa huomioon aiemmassa luvussa käsitelty hallituksen esitys HE 140/2007, jonka mukaan palvelusmuotojen kokonaisrasittavuutta punnittaessa ratkaisevin painoarvo tulisi antaa siviilipalveluksen kokonaiskestolle. Siviilipalveluksen pidempää palvelusaikaa on pidetty hyväksyttävänä, koska siviilipalvelus on muilta ulottuvuuksiltaan vähemmän rasittavaa kuin asepalvelus. Mikäli näitä muita rasittavuuden ulottuvuuksia kuitenkin muutetaan siten, että siviilipalvelus lähestyy asevelvollisuuslain mukaista palvelusta yhdenvertaisuuden vahvistamiseen vedoten esimerkiksi lisäämällä siviilipalvelusvelvollisille kertauspalvelusvelvollisuus, palveluksen kestolle annettava merkitys korostuu entisestään. Tällöin siviilipalveluksen kehittäminen vastaamaan yhä läheisemmin asepalvelusta heikentää asevelvollisuusjärjestelmän sisäistä yhdenvertaisuutta, mikäli siviilipalveluksen kesto säilyy ennallaan.

---

⁴⁶ Työ- ja elinkeinoministeriö, luonnos 10.3.2026, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi siviilipalveluslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta, s. 81.

6 Siviilipalveluksen kehittäminen

Aikaisemmin käsiteltyjen asiahaarojen valossa on hyvä kohdistaa katse myös siviilipalvelusta koskevaan keskusteluun, jota tällä hetkellä vahvasti demonstroi siviilipalveluksen kehittämisen säädösvalmistelu. Tässä luvussa käsitellään kokonaisturvallisuuden toimintamallia, joka on pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaisesti siviilipalvelukselle oleellinen tulevaisuuden kehityssuunta, sekä Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisemaa hallituksen esitysluonnosta siviilipalveluslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta, joka antaa mahdollisen esimerkin tämän kehityssuunnan konkretisoitumisesta käytännössä.

6.1 Kokonaisturvallisuuden malli

Kokonaisturvallisuuden toimintamalli muodostaa suomalaisen yhteiskunnan kriisinkestävyyden perustan ja siinä yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan yhteistoimintana viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten välillä.⁴⁷ Maaliskuussa 2026 julkaistussa luonnoksessa hallituksen esityksestä siviilipalveluslain muuttamiseksi on keskeiseksi tavoitteeksi kytkeä siviilipalvelus entistä vahvemmin kokonaisturvallisuuden toimimalliin. Ehdotetut muutokset sisältävät esimerkiksi laajennuksen siviilipalvelusvelvollisten hyödyntämisestä viranomaisten tukena erilaisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa sekä lisäyksen säännöksestä, joka mahdollistaisi siviilipalveluksen reservin palveluksesta muissa kuin sotilaallisissa poikkeusoloissa.⁴⁸

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa nimetään 56 strategista tehtävää, jotka jaetaan kokonaisturvallisuuden mallissa seitsemään eri osa-alueeseen: johtaminen; kansainvälinen ja EU-toiminta; puolustuskyky; sisäinen turvallisuus; talous, infrastruktuuri ja huoltovarmuus; väestön toimintakyky ja palvelut; sekä henkinen kriisinkestävyys. Ainoastaan yksi seitsemästä osa-alueesta siis suoraan liittyy maanpuolustukseen, ja puolustuskyky on itseasiassa osa-alueista suppein, sillä siihen sisältyy vain kaksi strategista tehtävää. Nämä ovat Suomen sotilaallinen puolustaminen sekä kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittaminen.⁴⁹

---

⁴⁷ Valtioneuvoston julkaisu 2025:1, Yhteiskunnan turvallisuusstrategia – Valtioneuvoston periaatepäätös, s. 10.

⁴⁸ Työ- ja elinkeinoministeriö, luonnos 10.3.2026, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi siviilipalveluslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta, s. 1.

⁴⁹ Valtioneuvoston julkaisu 2025:1, Yhteiskunnan turvallisuusstrategia – Valtioneuvoston periaatepäätös, s. 47.

Tämä osoittaa turvallisuuskäsityksen kehittymistä pelkästä sotilaallisesta maanpuolustuksesta paljon moninaisempaan kokonaisuuteen, jossa merkittävämpi painoarvo on siviililuontoisilla tehtävillä. Tästä on selvää, että siviilipalveluksella on suuri potentiaali yhteiskunnan kriisinkestävyuden tukemiselle ja on luonnollista, että tämä potentiaali on huomioitu myös siviilipalveluksen kehittämisessä. On hyvä kuitenkin huomioida, että siviilipalveluksen tarkoitus ei suoraan ole kokonaisturvallisuuden tukeminen eikä tällaista ehdoteta myöskään hallituksen esitysluonnoksessa, vaan siviilipalveluksen tarkoitus on toimia keinona toteuttaa maanpuolustusvelvollisuus palvelusvelvollisen vakaumuksen huomioivalla tavalla.

6.2 Hallituksen esitysluonnos

Työ- ja elinkeinoministeriön 13.3.2026 julkaisema luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi siviilipalveluslain muuttamisesta perustuu hallitusohjelmaan, jonka mukaan hallitus kehittää siviilipalvelusta tarkoituksenmukaisemmaksi kytkien sen selkeämmin kokonaisturvallisuuden toimintamalliin ja mahdollistaen siviilipalvelushenkilöstön hyödyntämisen väestönsuojelussa. Esitysluonnoksessa keskeisiä muutoksia ovat siviilipalvelusväestön käytettävyyden laajentaminen viranomaisten tukena erilaisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa, erityisolosuhteissa tehtäviin siviilipalvelushakemuksiin kohdistuvan vakaumuksentutkinnan laajentaminen sekä asepalveluksen ja siviilipalveluksen välillä siirtymisen joustavoittaminen.⁵⁰

Vaikka esitysluonnoksessa siviilipalveluksen kokonaiskesto säilyisi ennallaan, ehdotetut muutokset saattavat lisätä siviilipalveluksen kokonaisrasittavuutta. Erityisen merkittävä muutos on siviilipalveluslakiin ehdotettu uusi kertauspalvelusta koskeva sääntely, jonka mukaan Siviilipalveluskeskus voisi määrätä siviilipalveluksen reserviin kuuluvan siviilipalvelusvelvollisen kertauspalvelukseen enintään 40 päiväksi, enintään 14 päiväksi kerrallaan. Viranomaisen määräisi kertauspalveluksen ajankohdan, palveluspaikan ja keston, ja tietyissä poikkeusoloissa palvelus voitaisiin määrätä alkamaan välittömästi.⁵¹

Kertauspalveluksen ohella kokonaisrasittavuuteen vaikuttaisi ehdotus koulutusjakson pituuden muuttamisesta. Tällä hetkellä koulutusjakson pituuden kesto ei perustu lakiin, mutta se on käytännössä ollut neljä viikkoa, ja esitysluonnoksessa ehdotetaan lailla säädettäväksi

---

⁵⁰ Työ- ja elinkeinoministeriö, luonnos 10.3.2026, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi siviilipalveluslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta, s. 1.

⁵¹ Työ- ja elinkeinoministeriö, luonnos 10.3.2026, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi siviilipalveluslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta, s. 125.

koulutusjakson pituus joustavasti viidestä kahdeksan viikon pituiseksi.⁵² Koulutusjakson pidentämisen lisäksi esitysluonnoksessa ehdotetaan, ettei laissa määriteltyä siviilipalveluksen suorittajan säännöllistä työaikaa sovellettaisi koulutusjaksoon. Tällä hetkellä voimassa olevassa siviilipalveluslaissa säädetään siviilipalvelusvelvollisen säännölliseksi työajaksi 36–40 viikkotuntia, mutta esitysluonnoksen mukaan tämä 40 viikkotuntin enimmäismäärä on koettu haasteellisenä ja sen poistaminen mahdollistaisi muun muassa kokonaisturvallisuuden toimintamallin kannalta keskeisen sisällön lisäämisen.⁵³ Tämäkin muutos olisi omiaan lisäämään siviilipalveluksen kokonaisrasittavuutta etenkin koulutusjakson ajalta.

Hallituksen esitysluonnoksesta annetuissa lausunnoissa vahvempi kytkeä kokonaisturvallisuuden malliin nähdään pääasiassa tervetulleena ja useampi taho näkee varsinkin koulutusjakson pituuden kasvattamisen joustavoittamisen positiivisena muutoksena, kuten esimerkiksi Keski-Suomen pelastuslaitos.⁵⁴ Siviilipalveluksen kesto kuitenkin herättää huolta useassa launnossa; esimerkiksi Ihmisoikeuskeskus⁵⁵, Nuorisola ry⁵⁶ sekä Aseistakieltäytyjäliitto⁵⁷ tuovat esille huolensa siviilipalveluksen keston rangaistuksenomaisuudesta. Huomion arvoista on erityisesti Siviilipalveluskeskuksen lausunto, jossa keskus ilmaisee oman tukensa siviilipalveluksen maltilliselle lyhentämiselle sekä nostaa esille, että myös lakityöryhmässä kuullut ihmisoikeusasiantuntijat olivat puoltaneet keston uudelleentarkastelua.⁵⁸

Esitysluonnoksessa myös suoraan todetaan, että siviilipalveluksen kehittämisen työryhmän asettamiskirjeen mukaan asian valmistelussa tuli huomioida kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ja niiden valvontakäytännön asettamat reunaehdot.⁵⁹ Esitysluonnosta työstänyt työryhmä ei päätenyt ehdottamaan siviilipalveluksen keston muuttamista ja luvussa vaihtoehtoisten mallien arvioinnista tätä kyseistä vaihtoehtoa ei käsitelty laajasti, vaan siitä kirjoitettiin ainoastaan yksi tekstikappale. Tässä kappaleessa kerrotaan Siviilipalveluskeskuksen lausunnon tavoin, että valtiosääntöoikeuden asiantuntijat toivat

---

⁵² Työ- ja elinkeinoministeriö, luonnos 10.3.2026, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi siviilipalveluslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta, s. 57.

⁵³ Työ- ja elinkeinoministeriö, luonnos 10.3.2026, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi siviilipalveluslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta, s. 72.

⁵⁴ Keski-Suomen pelastuslaitos, lausunto 27.03.2026, asia VN/35314/2024.

⁵⁵ Ihmisoikeuskeskus, lausunto 24.04.2026, asia VN/35314/2024.

⁵⁶ Nuorisola ry, lausunto 24.04.2026, asia VN/35314/2024.

⁵⁷ Aseistakieltäytyjäliitto ry, lausunto 29.04.2026, asia VN/35314/2024.

⁵⁸ KEHA-keskus (Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskus), lausunto 24.04.2026, asia VN/35314/2024.

⁵⁹ Työ- ja elinkeinoministeriö, luonnos 10.3.2026, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi siviilipalveluslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta, s. 6.

kuulemisissa esiin, että kansainvälisten sopimusten ja niiden tulkintakäytännön valossa siviilipalveluksen lyhentäminen olisi suotavaa. Tämä asettamiskirjeessä mainittu valmistelun edellytys, josta asiantuntijat antoivat siis yksiselitteisen arvion, kuitenkin sivuutetaan vain yhdellä virkkeellä:

Siviilipalveluksen keston lyhentäminen merkitsisi kuitenkin asevelvollisuuden perusratkaisun osalta sellaista muutosta, jota ei ole tarkoituksenmukaista tehdä yksin siviilipalveluslakia muuttamalla, vaan perusratkaisun muutos edellyttäisi asevelvollisuuslain ja siviilipalveluslain muodostaman kokonaisuuden tarkastelua.⁶⁰

Käytännössä tämän perusoikeusherkän kysymyksen vastaaminen siis sivuutetaan ilman konkreettisia johtopäätöksiä ja jätetään vastattavaksi joskus tulevaisuudessa. Sekä valmistelussa tunnistetun että asiantuntijakuulemisissa vahvistetun oikeudellisen ongelman perusteella voitaisiin jopa todeta, että hallituksen esitysluonnos osoittaa tarpeen konkreettisille toimille, johon pelkkä toteamus tarkastelun tarpeesta ei riitä.

---

⁶⁰ Työ- ja elinkeinoministeriö, luonnos 10.3.2026, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi siviilipalveluslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta, s. 49.

7 Johtopäätökset

Siviilipalveluksen keston arvioinnissa keskeisiä näkökulmia ovat perus- ja ihmisoikeusvelvoitteet, palvelumuotojen välinen yhdenvertaisuus sekä siviilipalveluksen rooli osana yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden toimintamallia. Perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta keskeinen kysymys on, muodostuuko siviilipalveluksen kehosta rangaistuksenomainen rasitus asepalvelukseen verrattuna. Samalla tavoite siviilipalveluksen kytkemisestä vahvemmin kokonaisturvallisuuden toimintamalliin edellyttää palveluksen sisällöllistä sekä teknistä kehittämistä, millä voi olla vaikutus palveluksen kokonaisrasittavuuteen.

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi laiksi siviilipalveluslain muuttamisesta ei olla sisällytetty ehdotusta palveluksen keston muuttamisesta. Esityksessä kuitenkin mainitaan tällaisen ehdotuksen vaativan asevelvollisuuslain ja siviilipalveluslain muodostaman kokonaisuuden tarkastelua, jota tässä tutkimuksessa on pyritty toteuttamaan. Edellä käsiteltyjen asiahaarojen johdosta voidaan siis todeta, että siviilipalveluksen kestolle on neljä vaihtoehtoista mallia: nykyinen pituuden säilyttäminen, palvelusajan lyhentäminen, palvelusajan pidentäminen sekä asepalvelukseen tai aseettomaan palvelukseen verrattava porrastettu malli.

Siviilipalveluksen keston lyhentämistä voitaisiin perustella yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Palvelusajan lyhentäminen voisi tasapainottaa palvelumuotojen välistä rasitusta, kun huomioidaan asepalveluksen keskimääräisen pituuden olevan lyhyempi kuin siviilipalvelus. Lyhentämistä voisi pitää perusteltuna erityisesti, jos palveluksen sisältöä ja toteutusta muutetaan siten, että se lisäisi kokonaisrasittavuutta. Tässä mallissa haittapuolena on kuitenkin se, että lyhyempi palvelusaika voisi vaikeuttaa sellaisten palvelustehtävien suorittamista, jotka edellyttävät pidempää koulutusta. Tämä voisi rajoittaa mahdollisuuksia vahvistaa siviilipalveluksen kytkentää kokonaisturvallisuuden toimintamalliin.

Palvelusajan pidentämistä puolestaan voidaan perustella sillä, että pidempi palvelusaika mahdollistaisi vaativampien tehtävien kouluttamisen ja laajemman osallistumisen kokonaisturvallisuuden kannalta keskeisiin toimintoihin. Toisaalta palvelusajan pidentäminen herättää kysymyksiä perusoikeuksien toteutumisen näkökulmasta, sillä se voisi muodostua ongelmalliseksi yhdenvertaisuuden sekä uskonnon- ja omantunnonvapauden osalta. Lisäksi

kaikki palvelustehtävät eivät edellytä pidempää koulutusta, jolloin pidentäminen ei olisi suhteellinen toimenpide.

Porrastettu malli on noussut esille aikaisemmin Scheinin arviossa siviilipalveluksen pidentämisestä. Tällaisessa mallissa palvelusajan pituus määräytyisi palvelustehtävän vaativuuden ja koulutustarpeen perusteella. Porrastettu malli voisi edistää tosiasiallista yhdenvertaisuutta asepalveluksen kanssa, koska palvelusajan pituus perustuisi samalla tavoin tehtävien vaativuuteen. Samalla se mahdollistaisi laajemman palvelustehtävien valikoiman ja voisi lisätä siviilipalveluksen merkitystä kokonaisturvallisuuden järjestelmässä. Sekä oikeuskirjallisuudessa että osittain oikeuskäytännössä on katsottu, että palvelusajan pidennys ei ole perusoikeuksien vastainen, mikäli se lisää palveluksen myönteisiä sisältöjä ja vahvistaa palvelusvelvollisten vaikutusmahdollisuuksia. Porrastettu malli voisi siis yhdistää aikaisemmin käsiteltyjen mallien vahvuudet ja mahdollistaa yhdenvertaisuusperiaatteen vahvemman toteutumisen maanpuolustusvelvollisuuden järjestelmässä. Tietyntyylinen porrastettu tai joustavamman keston malli on myös käytössä esimerkiksi aikaisemmin käsiteltyä Itävallassa.